

SLOVENSKI RAZISKOVALNI INŠTITUT

ISTITUTO SLOVENO
DI RICERCHE

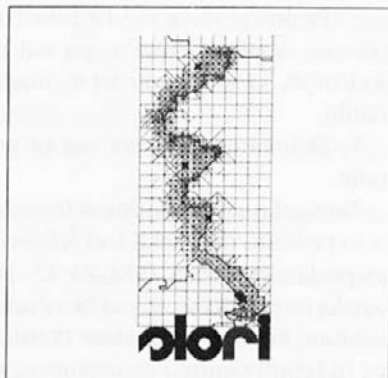
Via Carducci 8

34133 TRST/TRIESTE

Italija

tel. 39(0)40 63 66 63

fax 39(0)40 36 93 92

Slovenski raziskovalni inštitut - SLORI, ustanovljen leta **1974**.

Že v prvi polovici šestdesetih let se je začela širiti znotraj slovenske narodne skupnosti v Italiji potreba po ustanovi, ki bi nudila gradivo, analize ter študije tako za politične in strokovne razprave o njenem manjšinskem položaju kakor tudi za načrtovanje njenega razvoja na kulturnem, političnem in gospodarskem področju.

Že od prvih povojnih let si je namreč narodna skupnost prizadevala, da bi dosegla čim boljše opredelitve pravic v okviru vsedržavne in deželne zakonodaje, v vedno večji meri pa se je ta potreba pokazala na vseh tistih področjih, ki so zahtevala tehtnejšo in temeljitejše poznavanje lastnih možnosti za organiziranje, ohranjanje in razvoj manjšinskega tkiva. Poleg tega je želja in zahteva po oblikovanju ustanove, ki bi strokovno raziskovala manjšinsko problematiko, izvirala iz težnje, da bi bila slovenska narodna skupnost v Italiji subjekt tudi na tem področju. Edino manjšinska raziskovalna ustanova bi se namreč lahko v zadostni meri posvečala razvejani in kompleksni problematiki, s katero se je morala soočiti, obenem pa bi lahko pri raziskovalni dejavnosti v največji možni meri upoštevala namere in cilje lastne skupnosti. V vodilnih strukturah manjšine se je čedalje bolj širilo in utrjevalo prepričanje, da mora slovenska narodna skupnost imeti takšno ustanovo, ki se bo lahko hitro odzvala na dinamičen proces dogajanj in ga analizirala ter tako odgovarjala na izzive in spremembe v širšem in ožjem okolju ter v svoji sredini.

Prvi osnutki raziskovalne ustanove, kot izhaja iz arhivov, segajo v sredino sedemdesetih let. Osnovne smernice, ki bi bile ključnega značaja za raziskovalno ustanovo v specifičnih razmerah, v katerih živi slovenska narodna skupnost v Italiji, so bile:

1. Inštitut naj bi bil enoten in odprtega značaja; k sodelovanju naj bi pritegnil strokovnjake, ki bi pomagali doseči zastavljene cilje in bi zbirali gradivo, izdelovali analize in jih objavljali; rezultati dela pa ne bi bili namenjeni samo manjšini, temveč tudi vsem njenim sogovornikom.

2. Gradivo naj bi pomagalo reševati odprta aktualna vprašanja Slovencev v Italiji; za zgodovinsko problematiko naj bi skrbel tedaj že ustanovljeni Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu. Ko se je na manjšinski politični sceni po letu 1970

postavilo v ospredje vprašanje globalne zakonske zaščite, je bilo jasno, da bo Inštitut moral opraviti pomembno delo tudi ob tem vprašanju.

3. Področje dela naj bi bilo čim širše tako glede na sektorje kot na probleme in zahteve. Vsaj na začetku pa naj bi največ pozornosti namenili za raziskave na tistih področjih, ki so bila doslej najmanj obdelana, v prvi vrsti družbenogospodarski problematiki.

4. Delovanje Inštituta naj bi pokrivalo celotno narodnostno ozemlje Slovencev v Italiji.

Zamisel o raziskovalnem inštitutu se je začela uresničevati v letih 1972-73, ko je skrb za to pobudo prevzel Karel Šiško. Na IX. rednem občnem zboru Slovenske kulturno-gospodarske zveze (SKGZ) 12. decembra 1972 je bil najprej ustanovljen referat za raziskave pri SKGZ, ki naj bi v čim krajšem času dokončno izpeljal zamisel o ustanovitvi inštituta. Stekle so nekatere raziskave, predvsem pa evidentiranje kroga sodelavcev, ki naj bi tvorili osnovo za ustanovitev raziskovalnega inštituta.

Bližnja mednarodna manjšinska konferenca, ki je zahtevala močno in strokovno kvalificirano prisotnost Slovencev, je pospešila zadnje priprave. Izbrano je bilo tudi dokončno ime: SLOVENSKI RAZISKOVALNI INŠTITUT (Slori).

21. junija 1974 je bil Slori formalno ustanovljen.

Delo se je začelo s majhnim številom osebja v nič manj skromnih prostorih. Vloga zaposlenih na Sloriju je bila v tem prvem obdobju izrazito usklajevalna. Treba je bilo organizirati in usklajevati delo aktivnih članov ter širšega kroga univerzitetnih in srednješolskih sodelavcev. S temi silami se je Slori julija 1974 predstavil na mednarodni manjšinski konferenci v Trstu s 15 referati in tremi obsežnimi publikacijami v več jezikih.

Zdelo se je, da je delo dobro zastavljeno, čeprav je poleg že omenjenih problemov kazalo, da bo Slori lahko računal na omejena denarna sredstva, dokler ne bo dosegel, da ga bodo javne ustanove priznale. Sile, ki so verjele v pomen Slorijeve vloge, v prvi vrsti Slovenska kulturno-gospodarska zveza, so ga pozneje vseskozi tudi podpirale in mu omogočale delovanje. Šest mesecev po ustanovitvi je Slori na prvem rednem občnem zboru potrdil veljavnost svojih izhodišč ter zarisal zahteven program.

Januarja 1976 je začel delovati sedež v Gorici, septembra istega leta pa tudi sedež v Čedadu. Zaradi članov in obravnavane problematike je Slori že v tem kratkem času dosegel, da se je slovensko narodno ozemlje od Kanalske doline do Milj obravnavalo kot celota.

Maja 1977 je bila otvoritev novih prostorov osrednjega tržaškega sedeža, s čimer se je zaključilo prvo triletno obdobje Slorijevega obstoja. Oktobra 1983 je ustanovil podružnico v Kanalski dolini.

Potem, ko so se ustanovili in razvili pokrajinski sedeži Slorija in se je s tem povečalo število uslužbencev, se je težišče raziskovalnega dela preneslo s širšega članstva na krog stalnih raziskovalcev. Izvedba prvih širših študijskih srečanj je bila izraz potrebe, da se izpolnijo nekatere večje vrzeli v poznavanju lastnega obstoja.

V tem času je Slori začel prejemati tudi prva naročila za raziskave. Poudariti pa je treba, da je prejemal naročila za raziskovalne naloge bodisi iz krogov Evropske gospodarske skupnosti bodisi od manjših krajevnih uprav; Dežela, Pokrajina in večje občine še zmeraj niso bile pripravljene dati Sloriju priznanja za že opravljeno delo, prav tako ne podpore za njegovo družbeno vlogo ter nadaljnji razvoj.

V začetku leta 1982 je Slori prizadel težak udarec: nenadoma je umrl njegov ravnatelj Karel Šiško, ki je od vsega začetka največ prispeval k njegovi zasnovi, uresničitvi in

delu. Funkcijo ravnatelja je prevzel Darko Bratina, ki je postopoma skušal reorganizirati delo z uvajanjem novega načina ali nove -filozofije- raziskovalne dejavnosti. Nova zamisel raziskovalnega dela je temeljila na tem, da bi se vsak raziskovalec specializiral v svoji stroki, v okviru programske usmeritve strokovno-raziskovalne dejavnosti ustanove pa so bili predvideni trije nivoji:

- bazične raziskave, to je raziskave pretežno teoretične narave;
- uporabne raziskave, to je širše in pomembnejše raziskave, ki bi bile v splošno korist manjšinske skupnosti;
- »hitra pomoč«, to je manjše raziskave, ekspertize in podobno, kot odgovor na povpraševanje ustanov, organizacij itd.

Sredi osemdesetih let je Slori kljub prostorskim in finančnim omejitvam usmeril svoje napore tudi v modernizacijo raziskovalne infrastrukture: pospešil je obogatitev specializiranega knjižnega in revijalnega fonda, preuredil nekatere prostore, uvedel računalniško opremo ter bolj funkcionalno organizacijsko in upravno poslovanje.

Ob koncu 80. let se je pokazala na eni strani vrsta dosežkov in za Slori pomembnih dogodkov, ki so mu pomagali pri uveljavitvi v kulturno-znanstvenem prostoru v ožjem in širšem kontekstu, na drugi strani pa je naraščal finančni pritisk ter negotovost, ki sta zajela večino kulturnih ustanov slovenske narodne skupnosti v Italiji. To je privedlo ob prehodu v devetdeseta leta do tega, da je bil Slori prisiljen odpustiti vrsto izoblikovanih raziskovalcev in drugih sodelavcev.

Slori je od vsega začetka skrbel za izpopolnjevanje mladine na raziskovalnem, pa tudi na drugih področjih. Organiziral je vrsto seminarских srečanj, poleg tega pa je potrebno poudariti plodno sodelovanje z Narodno in študijsko knjižnico v Trstu pri organizaciji Mladinskih raziskovalnih taborov od leta 1980. Slori je tudi nudil pomoč študentom pri njihovih raziskavah in diplomskih nalogah. Znotraj Inštituta je potekala hkrati precejšnja prevajalska dejavnost.

Slovenski raziskovalni inštitut je prešel v obdobje, ko je postal tudi za širšo javnost priznana raziskovalna ustanova. Vzpostavil je stike in sodelovanje z vrsto znanstvenih in raziskovalnih ustanov ter univerz. V začetku leta 1991 je podpisal konvencijo o sodelovanju s Tržaško univerzo. Tudi Dežela Furlanija-Juljska krajina mu je končno izrazila priznanje s tem, da ga je vključila v seznam raziskovalnih ustanov, financiranih iz sklada, ki ga je predvideval Osimski sporazum za kulturno obmejno delovanje.

Končno je leta 1991 Dežela odobrila zakon za obmejna območja za triletje 1991/93, ki je predvideval financiranje Slorija iz državnega sklada.

Glede na zadnje obdobje je treba še omeniti dejstvo, da se je Slori vključil v Svet slovenskih organizacij (SSO), tako da mu tudi ta krovna organizacija poleg Slovenske kulturno-gospodarske zveze (SKGZ) pomaga pri plodnejšem povezovanju z manjšinskim prostorom v Italiji in pri premagovanju ovir, ki se pojavljajo v sklopu njegovega delovanja.

V teh dvajsetih letih je bilo opravljenih mnogo nalog. Z opravljenim delom so postale jasnejše tudi raziskovalne potrebe slovenske narodne skupnosti in rešitve organizacijskih problemov, s katerimi se mora soočiti manjšinski raziskovalni inštitut. Skratka, izoblikovala se je naša izvirna raziskovalna kultura, podlaga za nadaljnji razvoj raziskovalne dejavnosti med Slovenci v Italiji.